

KİTAP TANITIMI

Osman MUTLUEL, **Güzelin Dile Geldiği Alan İslam Sanatı**, Otto Yayınevi, 1. Baskı, Ankara 2017, ISBN: 978-605-9621-47-2, 120 sayfa.

Değerlendiren: Arş. Gör. Ahmet GÜMÜŞTOP*

Ülkemizde yeni araştırma ve eserlere ihtiyaç duyulan sahalardan biri de İslam sanatı alanıdır. Bu konuda tecrübeli ve birikimli isimlerin ortaya koyduğu çalışmalar özellikle önem arz etmektedir. Bu değerli alana “İslam sanat felsefesi” bağlamında güzel bir katkı veren eser dört bölümden oluşmaktadır.

Eserin birinci bölümünde yazar sanatın ortaya çıkış sürecini sorgular. Farabi, Platon, Aristo, Hegel ve Plotinus gibi filozofların konuyla ilgili görüşlerini mukayeseli olarak ele alır. Bu görüşlerin birbiriyle örtüşen ve çelişen noktalarına temas eder. Daha sonra sanat ve insan ilişkisi konusunda şu görüşlerini paylaşır: *“Bu konu İslam sanatı içinde ele alındığında insan, evrensel anlamda her yönü sanat ürünleri ile donatılmış eşsiz ve canlı bir sanat tablosu içinde yaşar. Bu tablonun çerçevesi ve sınırı elbette vardır; ancak bu çerçevenin sınırının nerede olduğu ve ne kadar geniş olduğu konusu insanın gücü dışındadır. Zaten bu tablonun mükemmelliği de buradan kaynaklanır. Bu anlamda tablo gibi çerçeve de canlıdır ve sabit değildir. Bu durum aslında sanatsal hareketlilik açısından son derece hayattır. Çünkü tablo içindeki her faaliyet yeni bir biçim ve yeni bir sanatsal üründür.”* (s.26-27) Ardından konuyla ilgili Ali Şeriatî, Seyyid Ahmed Arvasî gibi İslam düşünürlerinin görüşlerine de yer verir.

Aynı bölümde yazar bir başlık altında Kur’an ve sünnette sanata yaklaşımın nasıl olduğunu sorgular. Allah’ın “Sâni” ve “Hâlık” sıfatlarında hareketle yaratma eyleminin O’na mahsus olmasına değinir. Kur’an’da şairlere yer verilmesi ve bir kısmının iyi anılırken, bir

* Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü İslam Sanatları Anabilimdalı. e-posta: ahmetgumustop@ohu.edu.tr

kısımının yerilmesinin; aslında Kur'an'ın sanat konusunda topyekün bir genelleme yapmadığı, niyet ve netice ekseninde konuyu ele aldığını da ifade eder. Hz. Peygamber'in hayatından verdiği örneklerde ise yazar sanatın bazı noktalarda yer bulduğunu ifade etmektedir. Günümüzde Hz. Peygambere ait bir resmin olmayışı konusunda ise "estetik yargı" ve "sanatsal beğeni" konularının da etkili olabileceğini ifade ederek konuya farklı bir ufuk açmaktadır.

Konuyla ilgili islam filozoflarının görüşlerini de ayrıca değerlendiren yazar öncelikle Kindi, İhvan-ı Safa, Farabi ve İbni Sina gibi isimlerin görüşlerine yer verir. Ağırlıklı olarak müzik ekseninde konuyu irdeleyen yazar Tusi ve İbn Haldun üzerinden müziğin bir ihtiyaç olup olmadığı noktasındaki görüşlere de yer vererek konuyu sonlandırır.

Çevrenin sanatın oluşmasında ne derece etkili olduğunu yeni bir başlık olarak ele alan yazar, özellikle müzikte bu etkinin net bir şekilde gözlemlenebileceğini ifade eder. Karadeniz müziği ile Ege müziğinin, Doğu müziği ile Trakya müziğinin farklılıklarının bu konuda güzel bir örnek olabileceğini belirtir. Bu noktada inanç konusunun da belirleyici olduğunu ifade etmekte, özellikle mimari eserlerin bize birçok örnek sunduğunu belirtmektedir. Sanatın insan eğitimi üzerindeki olumlu etkisi ve toplumsal misyonu ayrı başlıklar halinde değerlendirilmekte bu konular da farklı görüşler ve somut örnekler üzerinden irdelenmektedir.

Eserin ikinci bölümünde yazar farklı başlıklar altında sanatçıyı ele alır. Sanatçının ortaya çıkışı noktasında "gerçek sanatçı kimdir?" sorusunun cevabını şu sözlerle arar: "*İslam sanat felsefesi açısından ele alındığında gerçek sanatçı Allah'tır. Çünkü o eşyanın aslınu yaratan, yoktan var eden, yarattığına canlılık veren tek varlıktır. Bu açıdan ele alındığında Allah, gerçek anlamda sanatçı olma vasfına sahip tek varlıktır. Diğer sanatçı adını alan varlıklar, Allah'ın yaratma sıfatı ile yarattığı şeylerin taklitlerini yaparlar.*" (s.63) Bu noktada hat sanatı ile uğraşanların imzalarında acziyetlerini ifade eden sıfatlara yer vermesi de güzel bir örnek olarak dile getirilir.

Yazar, Kur'an ve hadislerde sanatçıya yaklaşım konusunda farklı örnekler üzerinden yorumlamalar yapmaktadır. Hz. Musa kıssasında geçen buzağı olayı konuyla ilgili olumsuz bir örnek oluştururken, Hz. Süleyman kıssasında ortaya konan eserler hakkında Kur'an' da eleştiri söz konusu değildir. Hz. Peygamber'in def çalan cariyelere engel olmaması da sanata yaklaşım bağlamında bir örnek olarak ele alınmaktadır.

Yazar sanatçıyı anlattığı bölümünde “narsisizm” konusunu da ayrı bir başlık olarak ele almakta ve bu duygunun sanatçıya ve topluma ciddi zararlar getireceğini belirtmektedir. Kendisini özel, eşsiz ve sadece elitler tarafından anlaşılabilir gören sanatçı empati duygusunu kaybetmekte ve toplumla arasına duvar örmektedir.

İlk çağlardan bu yana sanat felsefesi içinde tartışılan bir konu olarak ifade ettiği taklit(mimesis) konusunu yazar, sanat bağlamında ayrı bir başlık olarak ele almıştır. Konu bağlamında filozofların görüşlerine yer veren yazar, sanat eserinin etki ve hissiyat anlamında durağan olmadığını Herakleitos’un “bir nehirden iki defa yıkanılmaz” sözüyle ifade etmektedir. (s.76)

“Trajedi” başlığı altında yazar yer verdiği şu görüşle konuya farklı bir bakış getirmektedir: “ *Aslında trajedinin İslam’a çok fazla uymadığı söylenir. Ancak ben Kur’an’da anlatılan pek çok olay ve kıssanın trajedi ile daha iyi anlatılabileceğini düşünüyorum*”. (s.77) Yazar, Habil ve Kabil kıssası ve Yusuf Peygamber kıssasının bu konuya örnek olabileceğini ifade eder. Eserde mizah konusu da ele alınmakta, bu noktada Kur’an’ın çizdiği sınırlar ve Hz. Peygamberin uygulamaları üzerinden bir çerçeve çıkarılmaktadır.

Bir Müslümanın ibadetini sanata nasıl dönüştürebileceği konusu eserde yer verilen bir diğer başlıktır. Bu konudaki görüşlerini yazar şu şekilde dile getirmektedir: “*İbadetin sanata dönüşebilmesi, başka bir ifadeyle ibadeti bir sanatçı hassasiyeti ile yapabilmenin ön şartları vardır. Bu şartlar içinde mutlaka olması gereken imandır. İman olmadan ibadetin bir anlamı yoktur. Yine bu şartlar içinde kesin bir şekilde olmaması gerekenler küfür(kafir), nifak(münafık), şirk(müşrik), ve hatta riya, ucb gibi gösteriş amaçlı eylemlerdir. İşte olması gerekenleri yapar ve olmaması gerekenlerden kaçınırsak, o zaman ibadeti sanatla, ibadet eden kişiyi sanatçı ile anlatabiliriz.*” (s.84)

Üçüncü bölümde yazar sanat eseri başlığı altında yazı ve mimari üzerinden değerlendirmeler yapmaktadır. Hat sanatının yazı ve anlam güzelliği üzerinde durmakta, hattatın yazı kalemi olarak kullandığı kamyşın çıkardığı sestten aldığı keyfe işaret etmektedir. Mimari bağlamında Kabe ve Hz. Peygamber’in inşa ettirdiği Mescid-i Nebevi’den hareketle bir yol haritası çıkarmaktadır. Kubbeden mihraba birtakım mimari unsurlara da işaret eden yazar, günümüzde cami mimarisinin taklitten öteye geçemeyişinin nedenlerini de irdelemektedir. Şehir

mimarisini de ele alan yazar, Basra, Kufe ve Bađdat gibi şehirler üzerinden çıkarımlarda bulunmaktadır.

Dördüncü ve son bölümde yazar, sanata karşı mevcut olan ve aslında olması gereken tavrımızı ele almaktadır. Kitap boyunca değinilen konuların genel özeti konumunda olan bölümde yazar genel görüşlerini özet halinde okuyucuya sunmaktadır.

Akıcı bir dil ile kaleme alınan eser, İslam sanatı üzerine çalışma yapan tüm araştırmacılar için değerli bir kaynak niteliğindedir.